Designing an Academic Optimism Causal model Based on Psychological Capital Components by Mediating psychological climate among the Students of Farhangian University

Abbas Abbaspour[1], Hadi Barati[2], Hamid Rahimian[3], Hossein Abdollahi[3], Hasan Asadzadeh[4]

Background and Aim: Although the impact of psychological capital has long been taken into consideration, but today, understanding the relationship between psychological capital and scientific optimism is considered a necessity. In this study, the psychological structure was studied as a mediator variable in the relationship between organizational capital optimism and psychological capital was studied.

Materials and Methods: This study is descriptive-survey based on the data collection method. In this study, 290 students of Farhangian University were studied as a statistical sample using simple random sampling. Data were collected through a questionnaire. the reliability of the instruments measured using Cronbach's alpha and combined reliability and validity of the instruments was determined using a convergent and divergent validity method. Structural equations and Smart PLS2 software were used to analyze the data.

Results: The findings showed that psychological capital and academic optimism respectively: Prognosis and consequence of psychological atmosphere are considered and scientific optimism with the resilience component has a negative and positive relationship with the components of self-efficacy, hope and optimism ($P<0.05$). Overall, results indicated that 44 percent of academic optimism changes are directly explained by the components of psychological capital and 45 percent of the scientific, indirect and optimistic changes through the psychological climate mediator variable.

Conclusion: The research has provided important theoretical and empirical findings for future research on academic education and optimism, and also suggests that student perception of the psychological climate is a requirement for scientific optimism.

Keywords: Psychological Capital Components, psychological climate, Academic Optimism of Students

Journal of Birjand University of Medical Sciences. 2018; 25 (Supplementary: Medical Education): 115-125.

Received: December 23, 2017 Accepted: April 8, 2018

[1] ***Corresponding Author;*** *Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.*
Tel: 02148390000 Fax: 02148393152 E-mail: abbaspour@atu.ac.ir
[2] *PhD student of Educational Administration Allameh Tabataba'i University Tehran, Iran*
[3] *Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.*
[4] *Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.*

مقاله اصیل پژوهشی

طراحی مدل علی خوش‌بینی علمی بر اساس مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی و میانجی‌گری جوّ روان‌شناختی در بین دانشجویان دانشگاه فرهنگیان

عباس عباس‌پور[1]، هادی براتی[2]، حمید رحیمیان[3]، حسین عبدالهی[3]، حسن اسدزاده[4]

چکیده

زمینه و هدف: گرچه تأثیر سرمایه روان‌شناختی مدت‌ها پیش موردتوجه قرارگرفته، ولی امروزه درک رابطه آن با خوش‌بینی علمی به‌عنوان یک ضرورت محسوب می‌شود. در این پژوهش، سازه جوّ روان‌شناختی، به‌عنوان یک متغیّر میانجی در رابطه بین سرمایه روان‌شناختی با خوش‌بینی سازمانی، مورد مطالعه قرارگرفت.

روش تحقیق: مطالعه حاضر برحسب نحوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی-پیمایشی است. در این مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۲۹۰ نفر از دانشجویان دانشگاه فرهنگیان به‌عنوان نمونه آماری، مورد مطالعه قرار گرفتند. داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد. پایایی ابزارهای اندازه‌گیری با استفاده از روش آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی و روایی ابزارهای اندازه‌گیری با استفاده از روش روایی همگرا و واگرا مورد سنجش قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart PLS2 استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که سرمایه روان‌شناختی و خوش‌بینی علمی به‌ترتیب: پیشایند و پیامد جوّ روان‌شناختی محسوب می‌شوند و خوش‌بینی علمی با مؤلّفه تاب‌آوری رابطه منفی و با مؤلفه‌های خودکارآمدی، امید و خوش‌بینی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد ($P<0/05$). در مجموع، نتایج بیانگر این بود که ۴۴درصد از تغییرات خوش‌بینی علمی به‌طور مستقیم توسط مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی و ۴۵درصد از تغییرات خوش‌بینی علمی، غیرمستقیم و از طریق متغیّر میانجی جوّ روان شناختی تبیین می‌گردد.

نتیجه‌گیری: این پژوهش، یافته‌های نظری و تجربی مهمی را برای تحقیقات آینده در مورد آموزش و خوش‌بینی علمی ارائه کرده و پیش‌بینی می‌کند که ادراک دانشجویان از جوّ روان‌شناختی، یک الزام برای خوش‌بینی علمی محسوب می‌شود.

واژه‌های کلیدی: مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی، جوّ روان‌شناختی، خوش‌بینی علمی دانشجویان

مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. ۱۳۹۷؛ ۲۵ (ویژه نامه آموزش پزشکی): ۱۱۵-۱۲۵.

دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۲ پذیرش: ۱۳۹۷/۱/۱۹

[1] **نویسنده مسؤول؛** گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
آدرس: تهران- دهکده المپیک- دانشگاه علامه طباطبائی- دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی- گروه مدیریت آموزشی
تلفن: ۰۲۱۴۸۳۹۰۰۰۰ نمابر: ۰۲۱۴۸۳۹۳۱۵۲ پست الکترونیکی: abbaspour@atu.ac.ir
[2] دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
[3] گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
[4] گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مقدمه

یکی از مهم‌ترین نقش محققان تعلیم و تربیت، شناسایی ویژگی‌های است که پیشرفت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. نتایج تحقیقات بیانگر این است که پایگاه اجتماعی-اقتصادی و ویژگی‌های شخصیتی، همیشه نقش قابل‌توجهی در پیشرفت تحصیلی افراد داشته است، اما متأسفانه امکان دخل و تصرف در آن اندک می‌باشد؛ از این رو، محققان تعلیم و تربیت درصدد شناسایی عواملی برآمدند که ماورای پایگاه اجتماعی-اقتصادی، بر عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار باشد (۱).

بررسی‌ها نشان می‌دهد، یکی از متغیّرهایی که پیشرفت تحصیلی را ماورای وضعیت اجتماعی-اقتصادی والدین تحت تأثیر قرار می‌دهد، خوش‌بینی علمی است (۱). برخلاف بسیاری از مفاهیم، این مفهوم ابتدا در سطح سازمانی مطرح شد و مطالعات متعددی، ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی را به اثبات رسانده (۲) و جزء شایستگی‌های برتر سازمانی محسوب می‌شود که توانایی پیش‌بینی عملکرد افراد را تا اندازه‌ای مستقل از متغیّرهای اجتماعی و اقتصادی دارد (۳).

مطالعات اولیه در زمینه خوش‌بینی، بیشتر تبیین فرآیندهای خوش‌بینی و عوامل بیولوژیکی و ارثی مؤثر بر آن را مدّ نظر قرار داده و بیان شده است که بدبینی و افسردگی، با عملکرد نابهنجار دستگاه لیمبیک و پارالیمبیک و خوش‌بینی و امید با کارکرد مؤثّر دستگاه‌های انتقال‌دهنده پیام‌های عصبی و دستگاه‌های ایمنی بدن در ارتباط می‌باشد (۴). به‌عبارت دیگر خوش‌بینی به احتمال زیاد با کارکرد مؤثّر سامانه‌های انتقال‌دهنده عصبی شامل: سروتونین و نورآدرنالین، کارکرد مؤثر دستگاه‌های ایمنی، پیوند فزاینده گابا و توان فراموشی یا بازداری یادمان رویدادهای فشاربرانگیز و سامانه‌های فعال‌سازی یا آسان‌سازی رفتاری به‌ویژه فعال یا کارآمد شامل گذرگاه‌های دوپامینی، مزوکورتیکی و مزولیمبیکی در زنان، همبستگی زیادی دارد (۵). در این زمینه پژوهشگران آمریکایی بیان می‌کنند که دو ناحیه از مغز به نام آمیگدال و کورتکس سینگولی، به‌عنوان مرکز خوش‌بینی محسوب می‌شود (۴)؛ ولی در سال‌های اخیر مطالعات بر زمینه‌های شغلی و آموزشی متمرکز شده است (۶) و نتایج پژوهش‌هایی که به بررسی مفهوم خوش‌بینی در زمینه‌های مختلف فرهنگی و جغرافیایی پرداخته‌اند، بیانگر این است که خوش‌بینی تحت تأثیر عوامل جغرافیایی و فرهنگی متفاوت می‌باشد. در این زمینه Chang بیان می‌کند که دانشجویان چینی در پکن، بسیار خوش‌بین‌تر از دانشجویان اروپایی و کانادایی هستند (۷). نتایج یک بررسی دیگر نشان می‌دهد که خانواده (۷۲٪) و سلامت فردی (۶۵٪)، خوش‌بینی افراد را تبیین می‌کنند (۸).

علاوه بر این مطالعات که خوش‌بینی را به عوامل محیطی، اجتماعی و فرهنگی نسبت داده‌اند، بررسی‌ها بیانگر این است که ادراک افراد، نقش بسیار مهمی در رفتار دارد که مجموع ادراک افراد، جوّ روان‌شناختی را شکل می‌دهد؛ به‌عبارتی دیگر جوّ روان‌شناختی، ادراک افراد از محیط است (۹) و در سطح فردی اندازه‌گیری می‌شود (۱۰). نتایج پژوهش Bommer و همکاران (۲۰۰۵) در این زمینه بیانگر این است که بین جوّ روان‌شناختی در انجام موفقیت‌آمیز تغییرات سازمانی و آمادگی برای تغییر، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (۱۱). Rego و همکاران (۲۰۰۷) بیان می‌کنند، افرادی که ادراکات مطلوب‌تری از جوّ روان‌شناختی دارند، شغل خود را به‌عنوان شغلی برانگیزاننده و پاداش‌دهنده ادراک می‌نمایند و احساس می‌کنند می‌توانند در کارشان خلّاق باشند؛ بنابراین احساس تأثیرگذاری، شایستگی و معناداری آن‌ها افزایش خواهد یافت (۱۲). Paolillo و همکاران (۲۰۱۵) بیان می‌کنند که عدالت درک‌شده در یک سازمان، تعیین‌کننده خوش‌بینی است و هر دو متغیّر در تعهّد مستمر افراد مؤثر می‌باشند و خوش‌بینی به‌طور خاص رابطه بین عدالت سازمانی و تعهد مستمر را تعدیل می‌کند (۱۳). نتایج پژوهش Sorensen (۲۰۱۷) نشان می‌دهد که خودارزشیابی‌های محوری؛ ادراک، نگرش، عقاید، تصمیم‌ها و فعالیت‌های افراد

در حیطه‌های گوناگون کار و زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱۴) و یکی از عوامل مؤثر بر خود ارزشیابی‌های محوری، جوّ روان‌شناختی است (۱۵).

با وجود اینکه سه دهه از عمر پژوهش‌ها و نظریه‌پردازی‌های خوش‌بینی علمی و سازمانی در خارج از کشور می‌گذرد و اثر مثبت آن در زمینه‌های مختلف تحصیلی و شغلی به تأیید رسیده، متأسفانه در ایران نسبت به این حوزه پژوهشی توجه جدّی صورت نگرفته است. محدود پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه هم بیشتر خوش‌بینی را به‌عنوان یک متغیّر مستقل در نظر گرفته‌اند و تأثیر آن را بر سایر متغیّرهای سازمانی مورد بررسی قرار داده‌اند، ولی این موضوع که خود خوش‌بینی ماحصل چیست و چگونه می‌توان خوش‌بینی علمی را مدیریت کرد و یا به‌نوعی آموزش داد، نادیده گرفته‌شده است؛ بنابراین یکی از ضرورت‌های پژوهش حاضر، پر کردن خلأ اطلاعاتی در این زمینه می‌باشد. از این رو در این پژوهش، به استناد نظریه شناختی- اجتماعی Bandura که بیان می‌کند میان رفتارهای افراد، ویژگی‌های شخصی و محیط پیرامونی، یک رابطه علیت متقابل وجود دارد و عوامل شخصی در شکل‌گیری الگوهای شناختی، عاطفی، بیولوژیکی و الگوهای رفتاری مؤثر است و این ابعاد به‌صورت تعاملی و مستقیم بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند (۱۶)، فرض بر این است که خوش‌بینی علمی محصول سه عامل فردی، روان‌شناختی و سازمانی است؛ بنابراین در این پژوهش استدلال شده است که گرایش عمومی به سمت خوش‌بینی باید به‌طور مثبت با سازه خوش‌بینی علمی رابطه داشته باشد. از این رو هدف اصلی پژوهش حاضر این بود که تأثیر مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی (خودکارآمدی، تاب‌آوری، امید و خوش‌بینی) را با میانجی‌گری جوّ روان‌شناختی، بر خوش‌بینی علمی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان مورد بررسی قرار دهد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر بر مبنای هدف از نوع کاربردی، از حیث روش جمع‌آوری داده‌ها از نوع توصیفی- پیمایشی و از نظر نوع داده‌های جمع‌آوری‌شده از نوع کمّی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی (۱۲۰۰ نفر) تشکیل دادند که از بین آنها با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۲۹۰ نفر دانشجو (۱۷۷ دختر و ۱۰۶ پسر) به‌عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شدند.

ابزارهای اصلی جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش شامل: پرسشنامه استاندارد سرمایه روان‌شناختی، پرسشنامه جوّ روان‌شناختی و پرسشنامه خوش‌بینی علمی دانشجویان بود. پرسشنامه استاندارد سرمایه روان‌شناختی توسط Luthans و همکاران طرّاحی گردیده و دارای ۲۴سؤال و ۴خرده‌مقیاس خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی می‌باشد (۱۷). پرسشنامه جوّ روان‌شناختی توسط Koys و DeCotiis تنظیم‌شده و دارای ۴۰سؤال و ۸خرده مقیاس استقلال، انسجام، اعتماد، فشار، حمایت، قدردانی، انصاف و نوآوری می‌باشد (۱۸). پرسشنامه خوش‌بینی علمی دانشجویان نیز توسط Tschannen-Moran و همکاران در قالب طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت تنظیم‌شده و دارای ۳۱ سؤال می‌باشد (۱۹) که توسط محقق در سال ۱۳۹۱ ترجمه شده و در پژوهش‌های مختلف توسط محقق به‌کار گرفته شده است.

در این مطالعه، از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مجذورات جزئی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش روایی همگرا و روایی واگرا برای اندازه‌گیری روایی ابزارهای اندازه‌گیری و از سه روش ضرایب بارهای عاملی، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی برای اندازه‌گیری پایایی ابزارهای اندازه‌گیری استفاده شد که نتایج آن در جدول یک گزارش شده است.

جدول ۱- ضرایب آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرای ابزارهای اندازه‌گیری

ابزارهای اندازه‌گیری	ضریب آلفای کرونباخ	ضریب پایایی ترکیبی	روایی همگرا	روایی واگرا
سرمایه روان‌شناختی	۰/۷۶	۰/۸۸	۰/۵۱	۰/۷۱
خوش‌بینی علمی	۰/۸۵	۰/۸۸	۰/۵۲	۰/۷۲
جو روان‌شناختی	۰/۸۴	۰/۸۷	۰/۵۱	۰/۷۱

بر اساس نظر Hulland، مقدار ملاک برای مناسب بودن ضرایب بارهای عاملی ۰/۴ می‌باشد (۲۰)؛ از این رو در ابتدا ضرایب بار عاملی سؤالات محاسبه شد و کلیه سؤالاتی که دارای بار عاملی کمتر از ۰/۴ بودند از فرآیند پژوهش حذف شدند. نتایج تحلیل مجدد بیانگر این موضوع بود که تمامی ضرایب بار عاملی سؤالات باقیمانده، از ۰/۴ بیشتر بود که نشان از مناسب‌بودن این معیار دارد. همچنین، اطلاعات جدول یک بیانگر این است که مقدار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی هر یک از متغیّرهای پژوهش از ۰/۷ بیشتر گزارش شده است که بیانگر پایایی مناسب مدل پژوهش می‌باشد. در این پژوهش، برای ارزیابی روایی همگرا از معیار AVE (میانگین واریانس استخراج‌شده) استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ گزارش‌شده است. با توجه به اینکه بر اساس نظر Hulland مقدار ملاک برای سطح قبولی AVE، ۰/۵ می‌باشد (۲۰) نتایج تحلیل مدل مؤیّد روایی همگرای مناسب مدل می‌باشد. همچنین برای اطمینان از قابلیّت روایی واگرای پرسشنامه‌ها از روش Fornell و Larcker استفاده شد (۲۱) و میزان تفاوت بین شاخص‌های یک سازه با شاخص‌های سازه‌های دیگر، از طریق مقایسه جذر AVE هر سازه با مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها محاسبه گردید که نتایج آن در جدول یک گزارش شده است.

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکتری بوده که به استناد نامه سازمان مرکزی دانشگاه فرهنگیان به شماره ۵۰۰۰۰/۱۸۸۳۲/۶۰۰د مورخ ۹۵/۱۲/۹، دارای کد اخلاق بوده و با حمایت مالی دانشگاه فرهنگیان انجام شده است.

یافته‌ها

جدول ۲، نتایج همبستگی بین متغیّرهای پژوهش را نشان می‌دهد. به‌منظور بررسی روابط بین متغیّرها، ابتدا از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد؛ در صورتی که رابطه همبستگی بین متغیّرها برقرار بود، برای آزمون روابط علیّ، از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده گردید. نتایج حاصل از آزمون همبستگی نشان می‌دهد (جدول ۲) که امید و خوش‌بینی، بالاترین میزان همبستگی را با جوّ روان‌شناختی و خوش‌بینی علمی دانشجویان داشت و بین مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی و جوّ روان‌شناختی با خوش‌بینی علمی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در سطوح مختلف معنی‌داری، یک رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت.

در ادامه روابط تئوریکی بین متغیّرهای پژوهش بر اساس چارچوب مفهومی مدّ نظر محقق، مورد بررسی قرار گرفت. از این رو به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش، از نرم‌افزار Smart PLS2 و روش دومرحله‌ای حداقل مربعات جزئی استفاده شد. در گام اول، از تحلیـل عاملی تأییدی و در گام دوم از تحلیل مسیر برای تحلیل روابط بین سازه‌ها استفاده شد. در نرم‌افزار PLS با استفاده از ضرایب مسیر (Beta)، معنی‌داری ضرایب مسیر و مقادیر R2 یا واریانس تبیین‌شده فرضیه‌های پژوهش، آزمون می‌شوند که خروجی نرم‌افزار Smart PLS2 در قالب نمودارهای ۲ و ۳ و جدول ۴ ارائه شده است. در نمودار ۲، «Self-efficacy» نشانگر مؤلفه خودکارآمدی، «Hope» نشانگر مؤلّفه امیدواری، «Resilliency» نشانگر مؤلّفه تاب‌آوری، «Optimism» نشانگر متغیّر مؤلّفه خوش‌بینی، «psy.cli» نشانگر متغیّر جوّ روان‌شناختی «psychological climate» و «a.op»

نشانگر متغیّر خوش‌بینی علمی (academic optimism) است.

Chain (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 معرفی می‌کند. همان‌گونه که در الگوی تابع ساختاری در نمودار مشاهده می‌شود، با توجه به اینکه مقدار R^2 در این پژوهش ۰/۵۶ گزارش شده است، نشان از مناسب‌بودن رابطه بین سازه‌های پژوهش دارد و بیانگر این است که مدل در وضعیت مناسبی قرار دارد. همچنین ضرایب استانداردشده (نمودار ۱) بیانگر این است که «خودکارآمدی» ۰/۱۸ از تغییرات متغیّر جوّ روان‌شناختی و ۰/۱۱ از تغییرات متغیّر خوش‌بینی علمی، «امید» ۰/۳۷ از تغییرات متغیّر روان‌شناختی و ۰/۲۲ از تغییرات متغیّر خوش‌بینی علمی، «تاب‌آوری» ۰/۰۱۵ از تغییرات متغیّر جوّ روان‌شناختی و ۰/۰۲ از تغییرات متغیّر خوش‌بینی علمی و «خوش‌بینی» ۰/۲۰ از تغییرات متغیّر جوّ روان‌شناختی و ۰/۱۲ از تغییرات متغیّر خوش‌بینی علمی دانشجویان را تبیین می‌کند.

جدول ۲- ماتریس همبستگی بین متغیّرهای پژوهش

متغیّرها	خودکارآمدی	امیدواری	تاب‌آوری	خوش‌بینی	جو روان‌شناختی	خوش‌بینی علمی
خودکارآمدی	۱	–	–	–	–	–
امیدواری	**۰/۵۸۷	۱	–	–	–	–
تاب‌آوری	**۰/۲۷۶	**۰/۵۲۳	۱	–	–	–
خوش‌بینی	**۰/۴۱۹	**۰/۶۳۲	**۰/۶۰۵	۱	–	–
جو روان‌شناختی	**۰/۳۸۲	**۰/۴۹۸	**۰/۴۰۶	**۰/۴۸۴	۱	–
خوش‌بینی علمی	**۰/۴۶۴	**۰/۶۱۷	**۰/۴۵۴	**۰/۵۵۸	**۰/۶۱۴	۱

(**P<۰/۰۱)، (P<۰/۰۵)

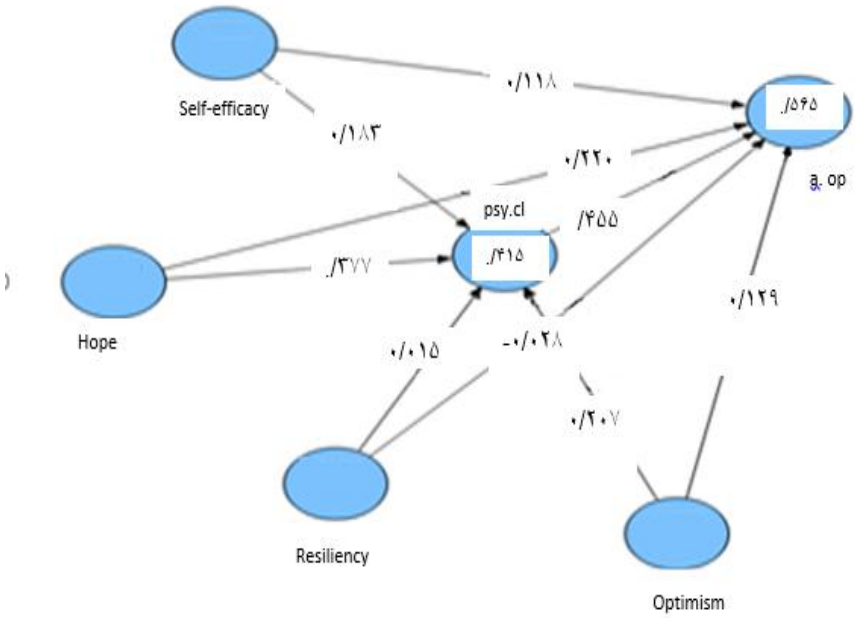

نمودار ۱- مدل‌سازی معادلات ساختاری مدل مفهومی پژوهش (ضرایب استاندارد)
(خودکارآمدی:Self-efficacy،امید:Hope،تاب آوری:Resiliency،خوش بینی:optimism)

نمودار ۲ ضرایب معنی‌داری Z را نشان می‌دهد. نتایج بیانگر این است که مقدار T-value مسیر خودکارآمدی، امید و خوش‌بینی با جوّ روان‌شناختی (۳/۶۳، ۶/۰۳ و ۳/۱۹) و مقدار T-value مسیر خودکارآمدی، امید، خوش‌بینی و جوّ روان‌شناختی با خوش‌بینی سازمانی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان (۲، ۳/۷۲، ۲/۱۲ و ۸/۹۷) از مقدار معیار «۱/۹۶» بیشتر می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت که مؤلّفه‌های خودکارآمدی، امید و خوش‌بینی در شکل‌دهی جوّ روان‌شناختی و خوش‌بینی علمی دانشجویان نقش مؤثّری داشتند.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های مستقیم پژوهش در جدول ۳ گزارش شده است (P<۰/۰۵). طبق اطلاعات ارائه‌شده در این جدول، اثر مستقیم تاب‌آوری بر جوّ روان‌شناختی «۰/۰۱» و بر خوش‌بینی سازمانی «۰/۰۲-» گزارش شد که در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار نبود. از این رو بر مبنای نتایج این پژوهش، صرفاً مؤلّفه تاب‌آوری در شکل‌دهی جوّ روان‌شناختی و خوش‌بینی علمی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان تأثیری نداشت.

در ادامه به‌منظور بررسی اثرات غیرمستقیم و نقش میانجی‌گری متغیّر جوّ روان‌شناختی از دستورالعمل Baron و Kenny (۱۹۸۶) و آزمون Soubel استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ گزارش شده است. طبق اطلاعات این جدول، اثر غیرمستقیم خودکارآمدی، امید، تاب‌آوری و خوش‌بینی بر خوش‌بینی سازمانی به‌ترتیب: ۰/۷۵، ۰/۷۲، ۰/۷۶ و ۰/۴۴ گزارش شد. از این رو با توجه به اینکه مقدار T-value در کلیه مسیرهای غیرمستقیم از مقدار معیار «۱/۹۶» بزرگ‌تر می‌باشد، با ۹۵درصد اطمینان می‌توان گفت که مؤلّفه‌های خودکارآمدی، امید، تاب‌آوری و خوش‌بینی از طریق جوّ روان‌شناختی در خوش‌بینی علمی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان مؤثّر می‌باشد.

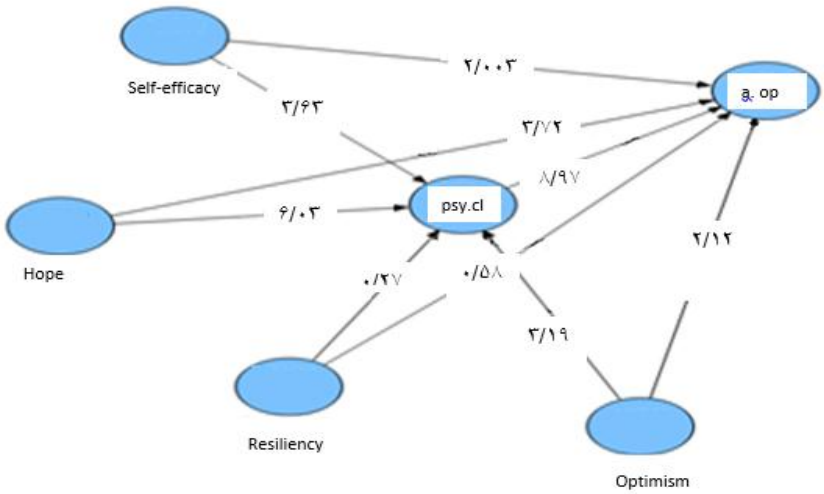

نمودار ۲- مدل‌سازی معادلات ساختاری مدل مفهومی پژوهش (ضرایب معنی‌داری z)
(خودکارآمدی:Self-efficacy، امید:Hope، تاب‌آوری:Resiliency، خوش‌بینی:optimism)

جدول ۳- نتایج آزمون تأثیر مستقیم مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی و جو روان‌شناختی بر خوش‌بینی علمی

فرضیه‌ها	ضرایب استاندارد	t value	نتیجه آزمون
خودکارآمدی ← جو روان‌شناختی	۰/۱۸	۳/۶۳	تأیید
خودکارآمدی ← خوش‌بینی سازمانی	۰/۱۱	۲	تأیید
امید ← جو روان‌شناختی	۰/۳۷	۶/۰۳	تأیید
امید ← خوش‌بینی سازمانی	۰/۲۲	۳/۷۲	تأیید
تاب‌آوری ← جو روان‌شناختی	۰/۰۱	۰/۲۷	عدم‌تأیید
تاب‌آوری ← خوش‌بینی سازمانی	-۰/۰۲	۰/۵۸	عدم‌تأیید
خوش‌بینی ← جو روان‌شناختی	۰/۲۰	۳/۱۹	تأیید
خوش‌بینی ← خوش‌بینی سازمانی	۰/۱۲	۲/۱۲	تأیید
جو روان‌شناختی← خوش‌بینی سازمانی	۰/۴۵	۸/۹۷	تأیید

جدول ۴- نتایج آزمون تأثیر غیرمستقیم مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی بر خوش‌بینی علمی دانشجویان

فرضیه‌ها	ضرایب استاندارد	t value	مقدار آزمون Soubel	نتیجه آزمون
خودکارآمدی ← جو روان‌شناختی← خوش‌بینی سازمانی	۰/۷۵	۴/۲۲	۴/۹۴	تأیید
امید ← جو روان‌شناختی← خوش‌بینی سازمانی	۰/۷۲	۳/۹۹	۳/۲۱	تأیید
تاب‌آوری ← جو روان‌شناختی← خوش‌بینی سازمانی	۰/۷۶	۹/۱۴	۳/۵۲	تأیید
خوش‌بینی ← جو روان‌شناختی← خوش‌بینی سازمانی	۰/۴۴	۲/۵۹	۳/۵۵	تأیید

همچنین به‌منظور آزمودن تأثیر متغیّر جوّ روان‌شناختی به‌عنوان یک متغیّر میانجی، از آزمون Soubel استفاده شد. نظر به اینکه مقدار Z محاسبه‌شده در آزمون Soubel برای همه مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی، بزرگتر از ۱/۹۶ گزارش شد، می‌توان اظهار داشت که در سطح ۰/۹۵ اطمینان، تأثیر متغیّر میانجی «جوّ روان‌شناختی» در رابطه بین خودکارآمدی، امید، تاب‌آوری و خوش‌بینی با خوش‌بینی علمی دانشجویان یک تأثیر معنی‌دار می‌باشد؛ بنابراین برای تعیین شدّت اثر غیر مستقیم از طریق متغیّر میانجی «سرمایه روان‌شناختی»، از آماره VAF[1] استفاده شد که مقدار آن «۰/۴۵» گزارش گردید. با توجه به اینکه هر چه مقدار VAF به «یک» نزدیک‌تر باشد، نشان از قوی‌تر بودن متغیّر میانجی دارد، بر این اساس می‌توان گفت که تقریباً یک‌دوم از اثر کل خوش‌بینی علمی دانشجویان از طریق غیرمستقیم و توسط متغیّر میانجی جوّ روان‌شناختی تبیین می‌شود و بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش می‌توان گفت که جوّ روان‌شناختی در رابطه بین مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی و خوش‌بینی علمی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی نقش میانجی‌گری دارد.

جدول ۵، شاخص‌های برازش مدل مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد. نتایج بیانگر این است که مدل، از برازش مناسب برخوردار بوده و روابط موجود در مدل پژوهش (به‌جز مؤلّفه تاب‌آوری) معنی‌دار است. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، مقادیر تمام شاخص‌ها نشان‌دهنده برازش مناسب و قابل‌قبول مدل مفهومی پژوهش می‌باشد؛ بنابراین بر اساس برازش الگوی مفهومی پژوهش، همخوانی الگوی مفهومی با داده‌های گردآوری‌شده مورد تأیید قرار گرفت.

[1] *Variance Accounted For*

جدول ۵- شاخص‌های برازش مدل مفهومی پژوهش

شاخص‌های برازش			حدّ مجاز		
معیارهای برازش	متغیّرهای مکنون:	مقدار در مدل	۰/۱۹ ضعیف	۰/۳۳ قابل‌ملاحظه	۰/۶۷ زیاد
R Squares (R2)	خوش‌بینی سازمانی	۰/۵۶	-	-	★
	جو روان‌شناختی	۰/۴۱	-	-	★
Q2 معیار	متغیّرهای مکنون:	مقدار در مدل	۰/۰۲ ضعیف	۰/۱۵ متوسط	۰/۳۵ زیاد
	جو روان‌شناختی	۰/۲۸	-	-	★
	خوش‌بینی سازمانی	۰/۲۰	-	-	★
(اندازه اثر)f2	خوش‌بینی سازمانی:	مقدار در مدل	۰/۰۲ ضعیف	۰/۱۵ متوسط	۰/۳۵ زیاد
	خودکارآمدی	۰/۷۹	-	★	-
	امیدواری	۰/۲۲۳	-	★	-
	تاب‌آوری	۰/۱۴	★	-	-
	خوش‌بینی	۰/۴۵	-	★	-
GOF معیار	متغیّرهای مکنون:	مقدار در مدل	۰/۰۱ نامناسب	۰/۲۵ مناسب	۰/۳۶ بسیار مناسب
	-	۰/۵۱	-	-	★

بحث

پژوهش حاضر با طرح ۱۲ فرضیه و به کمک روش‌های آمار استنباطی و با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری، به بررسی نقش مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی در خوش‌بینی علمی دانشجویان با توجه به نقش میانجی جوّ روان‌شناختی در میان دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی پرداخته است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که شاخص‌های برازش برای مدل‌های تحلیل عاملی تأییدی برای کلیه متغیّرهای پنهان، در سطح مطلوبی قرار داشتند.

نتایج بررسی فرضیه‌های پژوهش در خصوص تأثیر مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی بر خوش‌بینی علمی حاکی از آن بود که مؤلّفه‌های خودکارآمدی، امید و خوش‌بینی تأثیر مستقیمی در شکل‌دهی جوّ روان‌شناختی و همچنین تأثیر مستقیم و غیرمستقیمی در خوش‌بینی علمی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان دارند؛ به عبارتی دیگر، به هر میزان که دانشجویان دارای سرمایه روان‌شناختی بالاتری باشند، تمایلات خوش‌بینی و انگیزه‌هایی که باعث می‌شود تا از خوش‌بینی علمی بیشتری برخوردار باشند، بیشتر است؛ علاوه بر این، نتایج نشان داد که تقریباً یک‌دوم از اثر کل خوش‌بینی علمی دانشجویان، به‌طور غیرمستقیم و توسط متغیّر میانجی جوّ روان‌شناختی تبیین می‌شود و جوّ روان‌شناختی در رابطه بین مؤلّفه‌های سرمایه روان‌شناختی و خوش‌بینی علمی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی نقش میانجی‌گری دارد.

مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش نشان داد که پژوهش‌های پیشین مبتنی بر داده‌های تجربی، تأثیر متغیّرهای سرمایه روان‌شناختی و جوّ روان‌شناختی را بر

خوش‌بینی علمی مورد آزمون قرار نداده‌اند؛ درنتیجه نمی‌توان به‌طور مستقیم به مقایسه نتایج حاصل از این پژوهش با سایر پژوهش‌ها پرداخت. هر چند مطالعات داخلی اندکی درباره خوش‌بینی علمی وجود دارد، ولی همه پژوهش‌های انجام‌شده آثار مثبت آن را تأیید کرده و این موضوع را مورد تأیید و تصدیق قرار می‌دهند که خوش‌بینی علمی یک شاخص قدرتمند برای پیش‌بینی عملکرد فردی و سازمانی محسوب می‌شود (۲۲) ولی اینکه خود خوش‌بینی علمی معلول چه عاملی می‌باشد، از دید پژوهشگران مغفول مانده است. از این رو یافته‌های این پژوهش به‌نوعی با پژوهش‌هایی که تأثیر سرمایه روان‌شناختی و خوش‌بینی علمی را به‌طور جداگانه مورد بررسی قرار داده‌اند، قابل قیاس می‌باشد. بر این اساس یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش Bommer و همکاران که بیان می‌کنند بین ادراکات مثبت نسبت به سازمان و آمادگی برای تغییر رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (۲۳)؛ با یافته‌های پژوهشی Tamer که نتیجه گرفت افزایش مثبت خودکارآمدی منجر به بهبود احساسات طبیعی و کاهش اقدام سطحی می‌شود (۲۴) و با نتایج تحقیق Hobfoll که بیان می‌کند ایجاد یک چرخه مثبت از منابع، موجب افزودن تجربیات و منابع مثبت می‌شود (۲۵)، همسو می‌باشد و نتایج، این دسته از پژوهش‌ها را مورد تأیید و تصدیق قرار داده است.

در مجموع یافته‌های این پژوهش مبیّن این موضوع است که توجه به سرمایه روان‌شناختی دانشجویان ممکن است یک الزام برای خوش‌بینی علمی دانشجویان باشد و برای تأیید صحّت این ادعا، نیاز به تأیید تجربی مطالعات متعدّد دیگر می‌باشد. از این رو پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، این تئوری با دیگر انواع نگرش‌های کاری مورد بررسی قرار گیرد تا بیش از پیش اهمیّت این تئوری مشخص گردد.

نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که سرمایه روان‌شناختی به‌عنوان یک منبع مثبت، منجر به چرخه مثبتی از منابع و در نتیجه خوش‌بینی علمی دانشجویان می‌شود. نتایج حاصل از این پژوهش کمک می‌کند تا بتوان به فاکتورها و متغیّرهای مهم و اثرگذار بر خوش‌بینی علمی دانشجویان دانشگاه دست پیدا کرد و توصیه‌ها و راه‌کارهایی برای افزایش خوش‌بینی علمی دانشجویان ارائه داد؛ از این رو بر مبنای یافته‌های این پژوهش، با توجه به نقش کلیدی خوش‌بینی علمی در عملکرد تحصیلی دانشجویان، مدیران دانشگاه می‌بایست به‌منظور حفظ توان رقابتی دانشگاه با سایر دانشگاه‌ها، با برگزاری کارگاه‌های آموزشی و آموزش‌های دوره‌ای و مداوم، سرمایه‌های روان‌شناختی را به‌خوبی مدیریت کرده تا درنهایت شاهد تحوّل در نظام تعلیم و تربیت کشور باشیم.

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله از ریاست محترم دانشگاه فرهنگیان، سرپرست محترم دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی و از کلیه دانشجویانی که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند، قدردانی می‌گردد.

منابع:

1- Seligman ME, Steen TA, Park N, Peterson C. Positive psychology progress: empirical validation of interventions. Am Psychol. 2005 Jul-Aug; 60(5): 410-21.

2- Hoy WK, Smith PA. Influence: a key to successful leadership. International Journal of Educational Management. 2007; 21(2): 158-67.

3- Hoy WK. School characteristics that make a difference for the achievement of all students: A 40-year odyssey. Journal of Educational Administration. 2012; 50(1): 76-97.

4- Seligman ME. Positive social science. Journal of Positive Behavior Interventions. 1999;1(3):181.

5- Scheier MF, Carver CS. Optimism, coping, and health: assessment and implications of generalized outcome expectancies. Health psychol. 1985; 4(3): 219-47.

6- Kluemper DH, Little LM, Degroot T. State or trait: effects of state optimism on job-related outcomes. J Organ Behav. 2009 Feb; 30(2): 209-31.

7- Chang EC. Cultural differences in optimism, pessimism, and coping: Predictors of subsequent adjustment in Asian American and Caucasian American college students. J Couns Psychol. 1996; 43(1): 113-23.

8- Beheshtifar M. Organizational optimism: A considerable issue to success. Journal of Social Issues and Humanities. 2013;1(6):69-72.

9- Schneider B, González-Romá V, Ostroff C, West MA. Organizational climate and culture: Reflections on the history of the constructs in the Journal of Applied Psychology. J Appl Psychol. 2017;102(3):468-82.

10- Lutz Allen S, Smith JE, Da Silva N. Leadership style in relation to organizational change and organizational creativity: Perceptions from nonprofit organizational members. Nonprofit Manag Leadersh. 2013; 24(1): 23-42.

11- Bommer WH, Rich GA, Rubin RS. Changing attitudes about change: Longitudinal effects of transformational leader behavior on employee cynicism about organizational change. J Organ Behav. 2005;26(7):733-53.

12- Rego A, Sousa F, Pina e Cunha M, Correia A, Saur-Amaral I. Leader Self-reported emotional intelligence and perceived employee creativity: an exploratory study. Creativity and Innovation Management. 2007;16(3):250-64.

13- Paolillo A, Platania S, Magnano P, Ramaci T. Organizational Justice, Optimism and Commitment to Change. Procedia Soc Behav Sci. 2015;191:1697-701.

14- Sørensen MR, Matthiessen J, Holm L, Knudsen VK, Andersen EW, Tetens I. Optimistic and pessimistic self-assessment of own diets is associated with age, self-rated health and weight status in Danish adults. Appetite. 2017; 114: 15-22.

15- Boyar SL, Mosley Jr DC. The relationship between core self-evaluations and work and family satisfaction: The mediating role of work–family conflict and facilitation. J Vocat Behav. 2007;71(2):265-81.

16- Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. New York: Freeman; 1997.

17- Luthans F, Avolio BJ, Avey JB, Norman SM. Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. Pers Psychol. 2007; 60(3): 541-72.

18- Koys DJ, DeCotiis TA. Inductive measures of psychological climate. Hum Relat. 1991; 44(3): 265-85.

19- Tschannen-Moran M, Bankole RA, Mitchell RM, Moore Jr DM. Student Academic Optimism: a confirmatory factor analysis. Journal of Educational Administration. 2013; 51(2): 150-75.

20- Hulland J. Use of partial least squares (PLS) in strategic management research: A review of four recent studies. Strategic management journal. 1999;20(2):195-204.

21- Fornell C, Larcker DF. Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. Journal of marketing research. 1981:382-8.

22- Kluemper D. H., Little L. M., DeGroot T. State or trait: effects of state optimism on job-related outcomes. J Organiz Behav. 2009; 30(2): 209-231.

23- Bommer WH, Rich GA, Rubin RS. Changing attitudes about change: Longitudinal effects of transformational leader behavior on employee cynicism about organizational change. J Organ Behav. 2005; 26(7): 733-53.

24- Tamer I. The effect of positive psychological capital on emotional labor. IJBSS. 2015; 4(2): 20-34.

25- Hobfoll SE. Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. Am Psychol. 1989; 44(3): 513-24.